

центрації свого духа і звідсіль у нього виступає любов до самотності, як у Пітагора, Леонарда да Вінчі, Петрарки або Бетовена.

На основі цих прикмет, признаних загально за прикмети генія, приходимо до повного переконання, що Тарас Шевченко справді геній думки української нації, а його велике слово грає як веселка всіма красками сонця, від якого оживає душа нації, росте й розвивається. Тому його Кобзар це книга мудрости для України; тому всі українські партії уважають Шевченка за речника своєї програми; тому українська думка зо зростом нації все покликується на Шевченка, як на джерельну крилицю кожної нової мети, нової ідеї, нового чину...

Шевченко як геній, за висловом Нітше про суть генія — це синтеза, збіросвіт всього пережитого нацією в змаганнях століть від упадку княжої держави, що її синтезою є „Слово о полку Ігореві”. Тому його слово, його поезія, його дума не старіється, не буденніє, не ржавіє з літами, тільки прибирає шляхетнішого блиску, як старе золото, а його пісня для цілого народу стає на віки

Голосна та правдива,
Як Господа слово.

Володимир Залозецький.

УКРАЇНСЬКА НАУКА ПЕРЕД НОВИМИ ЗАВДАННЯМИ

I.

Усвідомляємо собі вповні ті труднощі, що з ними зустрічаються в нашій житті спроби формувати громадянську опінію в культурно-духових справах, серед яких наука займає одно з найважливіших місць.

На перешкоді в тому стоїть непереможений ще старий дух часу і об'єктивні нерадесні обставини нашого громадянського життя. Не замикаємо очей на труднощі, бо хочемо реально дивитись на нашу духовість. Але дивитися справам в очі не значить лякатися тієї дійсности, опускати безрадно руки й застосовуватись до тієї безвихідної дійсности. Реально глядіти на життя значить визнавати головний його закон: його право розвиватись, його гін до гори, його намагання розростатись. Тому на тім законі життя будуємо цю нашу спробу насвітлити проблеми української науки. Будуємо з вірою в перемогу того закону, з вірою в перемогу життя над безвихідною дійсністю. Але щоб життя перемогло, мусить воно розвиватися та рости вгору. А щоб рости вгору, мусить воно мати напрям. Як у природі має все свою мету, свій образ, що дає напрям росту й розвитку..., так і в культурному житті розвій і ріст громадянського життя залежний від ідейного образу та Духа, що надають увесь напрям тому життю.

Витворювання всіх громадянських духових, а з тим і наукових цінностей залежить від того Духа, який є джерелом, першою та останньою рацією існування даного громадянства. Не замикаємо очей на те, що основа розвитку громадянств це їх матеріальний добробут. Але сам він не може бути самоціллю там, де йде про вищі форми громадянського життя. Добробут це тільки засіб для людини, щоб завершувати деякі вищі цілі і функції в громадському житті. Людина, що ставить собі за мету тільки матеріальний добробут, позбавляє себе всіх вищих завдань, всіх вищих прямивань і заперечує одну істину її людського існування: що людина створена на подобу Божу, що в людині живе вогненна туга за чимось вищим, піднеслим, та що без тієї туги позбавляє вона себе того, чим вона різниться від інших сотворінь.

Те вище піднесе життя — це світ Духа.

Живемо на грані двох епох і всі ми свідки найглибших потрясень усіх культурних основ окцидентального людства. Гине на наших очах світ старий, а серед важких мук та страждань народжується світанок нової епохи. Серед тих вікових струсів не хочемо згинути в румовищах старого, але й не бажаємо стояти осторонь як німі свідки повстання нового світу. Хотіли б ми стати в однім ряді з тими, що в тяжких змаганнях зо старими ідеями, зо старим світом темряви, бездушності, матеріалізму та духової пустки бачать проблiski нового життя. Бо коли зродиться з тяжких змагань новий світ життя, то він буде немилосердний для тих, що наче видді придивлялися з вигідних безпечних місць до „іграшок життя”. Він викине цих „млявих та літеплих” поза рамки нового життя... Але йти за новими ідеями, за новими духовими, культурними та науковими ідеалами не значить зривати всі мости за собою. Кожний громадський колектив мусить іти назустріч новому життю в гармонії з минулим, в гармонії з усіма творчими потугами свого минулого. Він мусить внести в це нове життя своє індивідуальне обличчя, викуте історією, історією, яку кожний тільки індивідуально переживає, а ніхто не може пережити за другого й заквітчати новими формами життя. І тільки під знаком райдуги між творчим минулим і творчим майбутнім життям може громадський колектив як індивідуальна духовна спільнота встоятись серед хаотичних вирувань і грізних симптомів розкладу в двобоях між революціями і реакціями повоєнного людства.

Всі ті глибокі духові потрясення мусять відбитися так чи інакше на одній з важніших ділянок духового життя, на науковій творчості, і тому бажаємо розглянути проблеми наукової кризи як загально, так і конкретно щодо української науки під сучасну хвилю.

II.

Мусимо сьогодні з цим числитися, що по зліквідуванні наукових осередків у Радянській Україні одиноким науковим центром і осередком стане знову Галичина. Зв'язані з тим тяжкі завдання, тяжкі обов'язки і велика відповідальність. Труднощі щодо тих завдань, які мусимо собі усвідомити, в обмеженні матеріальних

та територіяльних можливостей розвою української науки тоді, коли збільшилися її вимоги та мета: Галичина мусить бодай частинно перейняти на себе не тільки репрезентування, але і властиву наукову та дослідну працю, яку несла до недавня ціла українська наука.

Отже при зовнішнім обмеженні вирости нові завдання, що майже переростають наші малі сили, враз із відповідальністю за долю української науки взагалі.

І тому саме, що йде тут про долю української науки і про те, чи вона буде жити та розвиватися, треба нам глибше призадуматися над актуальними завданнями й потребами української науки під сучасну хвилю.

Зачнемо від минулого.

Осередком українського наукового життя перед війною було Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові. Можна на основі деякої історичної перспективи уже тепер сказати, що блискучий розвій української науки, її розмах, її європейський рівень — зв'язаний з науковою діяльністю Тов. Шевченка у Львові. Тут було справжнє огнище, тут кристалізувалися всі новочасні почини української науки, тут українська наука вийшла вперше з тісних рамок на ширше форум і здобула собі признання серед наукових колін інших європейських народів. Сьогодні можемо з гордощами говорити про той великий вклад у наш культурно-науковий дорібок, яким позначилися ті роки справжнього підєму української наукової діяльності.

Важне для нас, що ми спираємося на тім могутнім фундаменті, поглибленім і поширенім повоєнною науковою діяльністю в краю і на еміграції, який творить не тільки нашу дійсну наукову традицію, але дає нам змогу з тієї основи і на тій основі будувати й розвивати далі величний будинок української науки.

Але разом із тим мостом, що лучить наші нові змагання і почини з минулим, що лучить з тим солідним передвоєнним дорібком, треба ясно усвідомити собі, що змінилися цілі, методи, завдання науки і наукового досліду, та що враз із глибокими потрясіннями нашого цілого духового життя в повоєнній добі виростає новий тип наукового дослідника і новий ідеал науки.

Ті зміни в духовій структурі окцидентальної людини, про які ми на вступі наткали, зміни, що основно захитали дотеперішні основи цілого духового життя, не залишились без наслідків для наукових прямувань наших днів. Тому ми бажали б хоч коротенько над ними призадуматися.

III.

Точкою виходу для нас хай стане коротка характеристика наукових ідеалів XIX. в. Спробуймо сконфронтувати їх з тими новими вимогами, які ставлять до нас теперішні часи.

Щоб глибше підійти до завдань української науки, слід бодай зарисувати ті духові потуги, що тепер змагаються з собою, що творять зміст цілого нашого духового життя і мають свій глибокий вплив також на всі прояви науки. Отже мусимо протиставити собі

дух XIX. в. і дух повоєнної доби, що тільки народжується, бо якраз на грані цих вікових та гігантських і духових змагань і потрясень стоїть не тільки ціле повоєнне людство, але також і ми, і ціле наше духове життя.

Ясна річ, іде нам тільки про головні провідні лінії, про головні напрями, про головні точки зачепу, — бо ніхто тепер не може ще ясно вказати на шляхи, які в темряві промостять собі нові доспіваючі провідні ідеї повоєнного людства.

Здається мені, що всі найвизначніші представники духової окцидентальної еліти, себто ті, які шукають виходу з розкладу і руйнування окцидентального духового життя, прийшли до переконання, що найвиразнішою рисою духового обличчя XIX. в. був індивідуалізм. Можна б навіть поставити твердження, що XIX. в. це найвищий зеніт, до якого піднявся окцидентальний індивідуалізм і від якого починається його страхітливий та катастрофічний упадок. Гордий фаєтон — говорячи образowo — гордий фаєтон окцидентального індивідуалізму піднісся за високо і поражений блиском огня, до якого гордо прямував — але якому не дорівнював силою внутрішньої вартости, котиться з грізним лоскотом у діл, запалюючи кругом пожар. Ми всі самі свідки цієї непощадної детронізації індивідуалізму... тієї його катастрофи та упадку!

З індивідуалізмом кінчається великий відтинок європейської історії, який почався бунтом проти середньовіччя, виріс до духової сили в добу ренесансу, вибував до небувалих меж в XIX. в., а тепер проходить смертельну кризу.

В чому той індивідуалізм XIX. в.?

В еманципації людини від об'єктивних метафізично-релігійних онтологічних та етичних основ буття і в перенесенні ваги в нічим необмеженій умові, волеві й чуттєві спроможності людини. Отже не йде тут про сам індивідуалізм, потрібний як творчий чинник у розвою людини, а про необмежений, вибуялий індивідуалізм, в якому кінечне для розвою людини напруження між „можу” і „хочу” — лежить по боці необмеженого, безоглядного „хочу”. Історичні доби, що серед них народжується цей необмежений індивідуалізм, відзначаються звичайно великою диспропорцією між незвичайно високою розвиненою матеріальною культурою і дуже низьким духовим, етичним та моральним рівнем, або диспропорцією між цивілізацією і культурою.

Коли вроджена кожній людині жага побільшити та помножити свої сили не знаходить ніякого обмеження у вищих від людини законах надприродних (Божих) і у впливальных із них наказах етики — тоді ціла енергія звертається на збільшення матеріального панування над силами природи і на безоглядне фізичне панування над іншими. Тому такі індивідуалістичні століття це здебільша століття великої імперіалістичної, матеріальної, технічної та капіталістичної експансії людини, але водночас століття глибокого занепаду релігії, внутрішньо-духових вартостей громадянської та індивідуальної етики й усього того, що ми звикли називати внутрішньою культурою людини.

Нас тут передовсім обходить відношення індивідуалістичних століть до питань науки. Деякі роди наук, головню ж науки емпіричні (природописні і технічні), грають в індивідуалістичних сторіччях дуже велику ролю. Це зрозуміле — вони служать передовсім для зовнішнього поширення та експансії людини, помагають збільшити чи зберегти матеріяльний стан посідання. Ще гірше тоді з науками духовими, що звичайно піддаються абсолютному впливові панівного матеріялістичного світогляду. Це потягає за собою зматеріялізованя і зраціоналізованя духових ділянок науки. Повстають тоді матеріялістичні та еволюціоністичні теорії, що всі явища людського життя, цілу історію людини раціоналізують або зводять до чисто матеріяльних причин. Не потребуємо особливо вказувати, як фатально відбилось це зраціоналізованя духових явищ на історичних, соціологічних, економічних і психологічних ділянках у наукових системах ХІХ. в. Людина, покладаючись виключно на нічим необмежену вищість свого інтелекту, видумує різні логічно-раціональні суспільні, економічні, історичні еволюційні закони, які нібито силою своєї діалектичної логічності творять історію та двигаютъ людство до щораз то вищих шаблів поступу. Як мало опираються сугестії тієї матеріялістичної діалектики навіть визначні мислителі, про це свідчить клясичний вислів Освальда Шпенглера, що „історію можна передсказувати”, себто згори раціонально обдумувати.

З тим загальним раціоналізованням науки іде в парі механізація і спеціалізація наукових ділянок. Дуже влучно назвав це явище австрійський соціолог Отмар Шпан атомізуванням. Через раціоналізування і механізування всіх наукових царин наступає їх атомізація, себто *гігантський розріст* науки, науки, що наче той Левіятан своїми великанськими раменами придавлює всі ділянки життя, викликає потребу специфікувати все та механізувати. Наука сприволо розбивається на тисячу окремих галузей, а ці знову діляться на нові галузки і так далі в безконечність. Це страшне розгалуження науки починається до того, що кожна з тих ланок усамостійнюється, кожна з них стає якоюсь комірчиною для себе, тратить звязок із цілістю, і перемінюється в якийсь відірваний від цілости і життя окремих механізм. Наука робиться ділянкою тільки для спеціалістів, відокремлюється, відгороджується від життєвих потреб, від сутніх питань, від усіх творчих життєвих починів і тратить через те увесь звязок із життям, а передовсім увесь вплив на життя. Наука як поле тільки для фахівців стає самоціллю. Як у мистецтві і літературі в ХІХ. в. виринуло гасло „l'art pour l'art“, так і в науці загомоніло: наука для науки. Не замикаємо очей на те, що та специфікація квантитативно поширила знання і вельми розширила наукові ділянки, зраціоналізувала найрізномодніші області життя — але одночасно ми свідомі того, що та квантитативна експансія знання не спонукала до творчих життєвих зусиль і змагань.

Не говоримо це тільки абстрактно: маємо на це застрашальний приклад з конкретного життя. Ніде та атомізація і механізація наукового життя не була так вкорінилася в ХІХ. в., як у Німеччині. Двадцять німецьких університетів з величезними наймодернішими

науково-дослідними засобами, університетів, в яких зосереджувалася вся німецька наукова еліта, скапітулювало в один момент перед націонал-соціалістичними, для них здебільша несприйнятливими ідеями. Цей факт проречисто свідчить, що німецькі високі школи, ці головні твердині німецької науки і культури, втратили увесь вплив на молоде німецьке покоління і на німецький загал. Вони втратили весь контакт з духовим життям німецького народу, втратили звязок із глибокими духовими потребами того народу, з провідними ідеями, які розворушують уми і запліднюють до творчих життєвих починів. Бо як інакше пояснити собі відсутність усякого впливу на духове формування громадянської німецької опінії? Наука станула якраз поза дужками життя, поза дійсними сутніми інтересами того громадянства, а наукова еліта перестала бути тим, чим вона повинна бути: справжніми духовими провідниками народів. Причини того нерадісного явища можна добачувати в тому, що наука стала наче самоціллю, що втратила звязок із цілістю, що розпорочилась, розбилась на дрібні, нічим із собою неповязані клітини, що втратила увесь життєвий сенс, а водночас сенс свого існування. Ясна річ, маємо на увазі всі пересічні явища офіційної німецької науки, а не світлі винятки, що проте не потверджують правила.

Щоб не було непорозуміння, хочемо зазначити: коли ставимося критично до науки XIX. в., не маємо на увазі точности і солідности науки, що все і всюди є основними прикметами наукового досліду, а відступлення від них позбавляє науковця права себе так називати. Ні, маємо на думці однобічний розвій оконечних і останніх цілей наукової праці і досліду. Коли вони минаються з властивими завданнями науки, саме шукати та находити правду і служити нею життєвим та духовим потребам одиниці, громадянства, нації, держави, людства — тоді наука сама себе деградує з того високого місця, яке вона повинна займати в житті. Тоді наукою вислуговуються інші для своїх, цій науці не все сприймальних цілей, а вона тратить свою найвизначнішу і найчільнішу прикмету: суверенної, гідної та відважної служби для правди, для людини, для життя, для його творчих починів.

Цій не дуже величній картині стану науки в XIX. в., стану, що з великого оптимізму щодо поступу й матеріяльного успіху довів до крайнього песимізму, релятивізму й матеріяльної катастрофи — дозволимо собі протиставити іншу, на мій погляд, світлішу картину, яка як реакція на цілі і методи науки XIX. в. ось на наших очах народжується. Очевидячки, вона родиться з духа того нового часу, з нових потреб повоенного людства, що шукає виходу з румовищ, залишених XIX. віком із його високою матеріяльно-технічною, але слабою духовою та етичною культурою. Цей новий дух це просте заперечення індивідуалізму та цілого XIX. в. Він шукає собі інших союзників у боротьбі за духове оформлення і так нераз сягає понад голови століть до середньовіччя, де находить духову аффінітас — він ненавидить передовсім це XIX., як висловився один із речників того нового духа, Гонзаг де Рейнольд, автор славного твору: „L' Europe tragique“. Мабуть найліпше схарактеризуємо ці нові

проблиски духового розвою заходу універсалізмом, що тепер народжується. Не одиниця, не окремий самовистарчалний осібняк, а щось, що стоїть понад людиною, щось, що індивідуальне лучить у одну вищу універсальну цілість — але цього індивідуального не нищить — це вислів того нового універсалізму. Той універсалістичний дух проявляється тепер сильніш або слабше в усіх проявах життя: в шуканні за певними надіндивідуальним вартостями, в заступленні релятивістичних теорій ХІХ. в. — системою вартостевої оцінки, в щораз сильнішій обмеженні вільної конкуренції та індивідуалістично-капіталістичної господарки, в занепаді демократично-ліберальних систем, у нових колективістичних тенденціях, в відродженні станових — корпоративних громадсько-державних устроїв та в новім значінні авторитетів у громадянськім житті. Безсумнівно, це універсалістичне наставлення, що проявляється в сильнім обмеженні (але не знищенні) необмеженого індивідуалізму деякими загальними понадіндивідуальними онтологічними, етичними та духовими нормами, впливає дуже сильно на зміну духового обличчя людини ХІХ. в. і на її відношення до питань науки.

Універсалістичні сторіччя це передовсім століття не такі раціоналістичні, як віки індивідуалізму. Людський інтелект має свої межі — які йому ставить ірраціональний, надприродний світ людської віри. Ясна річ, не віри в матеріальний поступ людства, а віри в вищі, понадлюдські, ірраціональні, надприродні сили. Універсалістичні епохи допускають сильнішій вплив ірраціоналізму на людське життя і обмежують чистий раціоналізм.

З того випливає відношення універсалізму до науки. Мусимо ствердити, що наука як сума квантитативної експанзії знання в значінні індивідуалістичнім — знання, яке має зміцнити тільки зовнішню матеріальну експанзію, в універсалістичних добах грає меншу ролю, ніж у добах індивідуалізму. Наука в значінні чисто раціоналістичнім — тоді вже не одинокий регулятор життя. Наука універсалістична має зовсім інші завдання і сповняє цілком іншу функцію в житті, функцію куди вищу і куди більшу.

Новітня доба — каже уже цитований Гонзаг де Рейнольд — дійсно зловживала людським умом. Вона вірила, що вистачить людину освічувати, щоб її зробити свобідною і культурною. Але реакція проти зловживання критичного розуму почалась уже в ХVІІІ. ст., а зросла в добі романтизму. Одначе тоді була вона тільки реакцією інтелектуальних кол — тепер захопила вона цілі народи. Людина сама хоче себе відбудувати, але в зовсім іншій змислі, як в типі модерної доби, себто в типі індивідуалістичного і ліберального громадянина”.

Отже як у всіх інших ділянках життя, наука універсалістичної доби буде більш обмежена. Її чисто раціоналістичний характер буде дещо обмежений тими ірраціональними силами, які нагадують людині, що її діла й почини — незалежні тільки й виключно від регулювання життя абстрактними раціональними законами, або матеріальними даними. Це спричинить трохи відмінне відношення між науками природничими і науками історично-духовими та гуманістичними. Очевидячки, не в тім змислі, що універсалістичні науки від-

вернуться від природописних наук, але що науки історично-духові і гуманістичні дістануть назад свої втрачені права і значіння. Крім світу природи буде признаний і світ людського духа та свідомість, що не все у світі Духа можна пояснити природними законами, іншими словами, що в історії, соціології, праві, філософічних системах діють крім природних ще й інші сили...

Зрештою, і в лоні самих природописних наук відбуваються тепер такі глибокі переми, що потрясають їх дотеперішніми основами. Заперечення закону причиновости в фізиці (атомістика), теорія квантів визначного німецького вченого М. Плянка, що негує тяглість матерії і взагалі упадок матеріалістичних поглядів у фізиці та механіці вказують на велику, майже революційну зміну поглядів клясичної фізики, а саме заступлення матеріалістичного монізму вищим дуалістичним пояснюванням природних явищ.

Бачимо з цього, що і в природописних науках ідуть глибокі переми в парі з глибокими змінами цілого світогляду*).

Отже наука в універсалістичній добі відраціоналізується і відматеріалізується, очевидячки, не коштом природничих наук, а навпаки, глибокий дуалізм не тільки в історично-духових, але навіть природничих науках переможе до недавна панівний матеріалістичний монізм.

Разом із тим гуманістичні науки визволяться з механістичного та атомістичного підходу. Світ історії, світ людських ідей не піддаються в тій мірі змеханізованню і якісь чисто причиновій еволюції, бо тут все треба числитись із тим невідомим, ірраціональним, від людини незалежним, що однаково або не раз більше впливає на хід людських починів, як механічність причинових та раціональних законів. Отже вступаємо в добу сильного відмеханізовання історично-духових явищ.

Універсалістична наука виеманциповується теж від індивідуалістичної атомізації. Вона виходить від універсальности, від цілоти, від загального, а тим самим від провідних ідей, які діють в історії одиниці, нації, держави, людства, і має все цю цілість і загальність на увазі. З тієї високої перспективи глядить вона на всі індивідуальні прояви. Всі індивідуальні, хоч би й найдрібніші події, набирають аж тоді глибоко сенсу, коли стануть у світлі тих загальних ідей. *Universalia ante res* — до тієї старинної універсалістичної засади зближається сучасна наука. Визнання світу Духа і світу ідей — та шукання відгуків і відблисків тих ідей в поодиноких індивідуальних явищах — ось нові шляхи, якими ступає універсалістична наука в протилежності до індивідуалістичної, що губиться в хаосі нічим не пов'язаних з собою індивідуальних явищ і не може піднятися до загального. Тому всім науковим універсалістичним починам присвічує сильна тенденція до синтези, до обхоплення цілоти явищ. З того слідує найважливіший висновок. Уні-

* На ці питання звернув мені ласкаво увагу Вп. Радник Др. В. Левицький, за що на дім місці йому широ дякую. До того питання пор.: В. Левицький: *Революційні течії в сучасній фізиці*, 1930. — Dr. Max Planck: *Die Physik im Kampf um die Weltanschauung*, 1935; *Religion und Wissenschaft*, 1938 і *Vom Wesen der Willensfreiheit*, 1936.

версалістична наука відкидає індивідуалістичне гасло: наука для науки. — Коли універсалістична наука прямує в своїх оконечних найвищих цілях до синтези життя, коли вона оглядається на загальні ідеї, на світ Духа, але водночас не заперечує діяння індивідуально-матеріальних явищ — тоді універсальна наука служить передовсім людському, очевидячки вищому, а не тільки біологічному, життю. Наука зближається тоді до найважливіших потреб того життя, вона не стоїть осторонь усіх духових явищ того життя, не стає осторонь провідних ідей того індивідуального чи колективно-громадянського життя і стає дійсним скарбом одиниці, громадянства, нації, людства — скарбом, що від нього залежне в великій мірі вище існування народів. Коли наука вміє сповнити те високе духове завдання, коли вона кермує духовими функціями, тоді вона може мати великий вплив на творення та формування життя. Тоді наука перестає бути тільки чинником для побільшення чисто матеріальної експанзії, або декорацією життя, як це буває в індивідуалістичній добі, а стає справжнім внутрішнім збагаченням людини, стає однією з важливіших ділянок громадянського життя. Бо коли наука — тільки засіб до матеріальної експанзії — то вона перемінюється дуже скоро із засобу в самоціль і починає поневолювати саму людину, напр. так як теперішня машинова техніка. І тільки там, де наука — засіб, та де вона служить людині, щоб осягнути якісь вищі цілі, стає вона чинником творчим...

Цією короткою спробою характеристики чи скоріш тільки нарисом завдань і цілей науки в індивідуалістичних та універсалістичних добах — наше питання вичепується.

Може хтось заінтерпелювати, що це все має спільного з українською наукою і її завданням? Ми говорили про науку в загальнім значінні, — це правда. Але все те відноситься однаково й до української науки та її конкретних завдань у найближчому майбутньому. Читачі найдуть у тих виводах натяки на те, якими шляхами ідуть тенденції духового розвою окцидентальної Європи, а водночас і тісно звязаної з ним науки. На наш погляд, порушені тут проблеми вповні відносяться і до української науки, якщо вона не має залишитись позаду, а хоче йти поруч із тими духовими течіями, які доспівають серед повоенного людства. Отже все сказане про загальні проблеми теперішньої європейської науки, відноситься мутатіс мутандіс і до української, при чому, ясна річ, треба взяти під увагу і її специфічні завдання. Про ці останні тут не будемо говорити, бо вони впливають частинно з загальних напрямних, а частинно будуть виринати в конкретних випадках. Тут ішло нам тільки про головні, загальні лінії і головні напрями, а скоріш про застанову над тими головними напрямними; це може послужити як субстрат до дискусії. Бо на наш скромний погляд конкретна розвязка тих питань залежить головно від напрямних, а не навпаки.

Зреасуємо тільки коротко:

1. Уявляємо собі майбутній розвій української науки в дусі універсалістичнім, у тім дусі, який нам ближчий, нам, що маємо в своїй культурі навіть більше універсалістичних візантійських первнів, ніж окцидент.

2. Майбутні наші наукові завдання не в експансивності і в зовнішньому квантитативному поширенні, а в інтенсивності та квалітативному поглибленні.

3. В піднесенні духового рівня української науки.

4. В зближенні її до життя і до духових потреб громадянства.

5. У відматеріалізованні і відмеханізованні української науки; цей момент уважаємо за дуже важний, бо офіційна совітська українська наука піддалася цілковито впливові марксістського матеріалізму.

6. В вимогах синтетичного досліду й у зв'язанні науки з нарізальними духовими потребами українського громадянства та з його провідними ідеями.

7. В найтіснішій контакт з науковим життям і науковими проблемами інших європейських народів.

Коли українська наука зуміє хоч частинно сповнити ті завдання, на які ми тут натякали, то вона стане дуже важним і незаступним духовим чинником українського громадянського життя, стане одним із провідних духових органів українського громадянства, відзискає втрачений вплив і авторитет та буде фактором, який зможе творити і формувати українське життя.

Повертаємось до вихідної точки наших коротких міркувань.

Виглядає так, що Галичина стане знову вогнищем української науки, як це було вже до війни. Але справді оживитись зможе тут українська наука тоді, коли пройде той глибокий процес переродження, квалітативного піднесення та запліднення творчими ідеями — інакше вона може так само стати мертворожденою дитиною, як велика кількість наших інших починів. Бо йде тут не тільки про матеріальне забезпечення української науки, але й про її духове оздоровлення й переродження.

М. К.

ФРАНЦІЯ І УКРАЇНА.

Ілько Боршак: „НАПОЛЕОН І УКРАЇНА”. (З невідомих документів із тогочасними ілюстраціями). Передмова проф. Едварда Дрію. Львів, 1937. Бібліотека „Діла”, ч. 19, стор. 128, 8^о, обгортка С. Гординського).

Коли поставити поруч себе ті два слова — Наполеон і Україна, то дуже часто може видаватися, що географічна віддаль України від Франції є майже така сама, як віддаль між Наполеоном і Україною. Але коли пригадати собі, що Наполеон був „романтизмом на коні” і що Україна часів Наполеона захоплювала західних європейців своїм недавнім романтичним лицарством, то віддаль між Наполеоном і Україною зменшується та виявляється, що романтизм — пориви, туга і сум — зближують Наполеона до України і Україну до Наполеона. Та це наближення чуттєве. Справжнє наближення Наполеона до України, а України до Наполеона, наближення наукове, історичне і політичне провів І. Боршак своєю найновішою книжкою, що показує зв'язок між політичною і військовою діяльністю Наполеона й Україною.